

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Спеціальний інструмент (Фах)

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітня програма

Бакалавр
025 Музичне мистецтво
«Народні інструменти:
«Балалайка», «Гітара»,
«Домра», «Цимбали»

Курс	1-4
Семестр	1-8

Статус

Цикл загально-
професійної підготовки

ECTS	26,5
Годин	795
Індивідуальні	314
Самостійна робота	481

Семестровий контроль

Залік, екзамен,
атестаційний екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Алексик Юрій Юрійович професор кафедри народних інструментів, заслужений артист України
-----	--

Анотація навчальної дисципліни

Курс навчання розрахований на 4 роки та включає всебічну професійну підготовку молодого виконавця та майбутнього педагога.

Основна мета цієї програми – виявити практичну допомогу у вихованні музиканта-виконавця. Головним у програмі для педагогів є її перша частина – **методичне обґрунтування**. В ньому максимально використана теорія формування виконавської майстерності, балалаечника та практичні рекомендації, складені на ґрунті багаторічного виконавського і педагогічного досвіду, узагальнені й науково обґрунтовані за останні роки в дисертаційних та монографічних працях відомих фахівців. Отже, виникає можливість створення комплексного методичного обґрунтування для інших народних інструментів, але з урахуванням її специфіки.

Пропонуємо таку побудову першої частини програми: загальні настанови щодо перспективи становлення музиканта-виконавця відносно курсів; накопичення знань та вмінь, методика організації навчального процесу в музичному навчальному закладі; технічний мінімум; загальні завдання в опануванні художнім репертуаром; тематичний зміст та обсяг індивідуального робочого плану студента; залікові вимоги з технічного мінімуму; зразки індивідуальних програм відносно семестру; умовна класифікація репертуару за принципом інтелектуально-художньої складності; рекомендована методична література.

Друга частина програми – рекомендований репертуар за жанрами і формами.

Відповідно до навчального плану в розділі "Народні інструменти" музичні вузи України готують фахівців найвищої кваліфікації з жанру балалаечного мистецтва:

концертних виконавців-солістів, ансамблістів, оркестрантів та педагогів для середніх та вищих учбових закладів.

Перед викладачем стоять **творчі завдання**: по-перше, виховання громадянина, патріота України, широко обізнаного у проблематиці інших галузей знань - сучасної політики, історії, культури, науки, літератури, мистецтва; по-друге, виховання високопрофесійного музиканта, артиста, який досконало володіє своєю майстерністю.

Мета навчання:

Випускник кваліфікації «Бакалавр музичного мистецтва» повинен: добре володіти навичками інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів, читанням нот з листа, бути здатним до виконавського редагування репертуару, його аранжування, перекладення, транскрипції і творчої обробки музичного матеріалу (народної пісні, оригінальних творів, в т.ч. написаних для інших інструментів).

Випускник повинен знати:

- основи теорії та методології інтерпретації музичних творів у виконавстві;
- основи теорії та методології формування виконавської майстерності балаласчника;
- теорію музики, гармонію, поліфонію, аналіз музичних форм, основи композиторської творчості;
- методіку роботи над музичним твором (соло, в ансамблі, в оркестрі);
- психологію музично-виконавської діяльності;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва і специфіку суміжних його різновидів;
- історію балаласчного мистецтва і його специфіку;
- історію музики;
- народну творчість;
- історію музичної естетики і філософію,
- основи літературної, образотворчої, художньої творчості та театрального мистецтва.

Таким чином, клас з фаху є осередком, що аккумуляє знання не лише свого, а, певною мірою, й інших курсів, що читаються у вузі.

Звідси - високі вимоги до педагога, який повинен майстерно володіти інструментом, а також глибоко знати і методично використовувати у своїй педагогічній діяльності знання з названого циклу предметів.

Випускник повинен мати такий комплекс навичок:

- слухо-моторної орієнтації у повному діапазоні звучання балалайки;
- різноманітного характеру контактування зі струною в органічному поєднанні з рухами звуковидобуваючої руки;
- протистояння лабільності, пристосованості рук до особливостей будови балалаєчного грифу, розташування струн і ладків;
- використання відчуття ваги рук як засобу доцільної організації музично-ігрових рухів;
- різноманітних форм музично-ігрових рухів та технічних засобів;
- володіння різноманітними прийомами і засобами балалаєчного звуковидобування з динамікою та артикуляцією;
- всебічної координації музично-ігрових рухів та психомоторної координації;
- різноманітних засобів акцентуації;
- штрихової техніки;
- поєднання динамічної процесуальності з мікро- та макроструктурою музичного твору;
- вимовлення різноманітних формул мікроструктурного інтонування;
- тембрової процесуальності;
- володіння власними емоціями;
- самостійної роботи над музичним твором;
- артистичної поведінки на сцені;
- багатоплощинного, попереджувального, контролюючого та корегуючого слухання в процесі гри на інструменті;

- швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- опанування окремими технічними складностями;
- всебічного аналізу фортепіанного (та іншого) супроводу солюючій балалайці та творчого пристосування його до вимог ансамблевого виконавства;
- опанування суто сольної гри на балалайці оригінальних творів.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

Перелік тем

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 2. Спрямованість роботи на осмислення головних вимог до творів віртуозного характеру.

Тема 3. Робота над принципами аплікатури з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання на інструменті.

Тема 4. Типовість та особливості форми твору, що вивчається.

Тема 5. Опанування вправ для подолання технічних складностей.

Робота інструктивним матеріалом

Тема 1. Робота над розвитком технічних можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізико-моторних якостей.

Тема 2. Опанування мелізматикою, з урахуванням стилістики композитора з метою удосконалення музично-виконавської майстерності.

Тема 3. Робота над технічними і жанрово-стильовими особливостями капризів композиторів ХІХ століття.

Тема 4. Оволодіння ковзанням, як суто специфічних прийомів гри на балалайці.

Тема 5. Самостійне опрацювання рекомендованих викладачем додаткових вправ для вдосконалення музично-виконавської майстерності балалаєчника.

Робота над твором крупної форми

Тема 1. Втілення форми через засоби музичної виразності для відтворення стилістики твору.

Тема 2. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 3. Аналіз особливостей перекладень скрипкових та фортепіанних творів для балалайки творів великої форми, з метою виявлення виконавських і технічних складностей.

Тема 4. Вивчення специфіки ансамблевої гри балалайки з фортепіано.

Тема 5. Робота над особливостями оригінальних творів великої форми для балалайки, їх технічними, артикуляційними та динамічними особливостями.

Робота над творами для балалайки соло

Тема 1. Робота над освоєнням суто специфічних прийомів гри на балалайці.

Тема 2. Розвиток розуміння значення творів для балалайки соло у концертному репертуарі майбутнього виконавця.

Тема 3. Аналіз форми твору для балалайки соло, з метою відповідного відтворення задуму композитора.

Тема 4. Робота над технічними складнощами.

Тема 5. Вивчення стилістики виконуваного твору, з метою концертного виконання.

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Робота над творами малої форми для балалайки, їх ритмічними, артикуляційними та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру.

Тема 2. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації творів.

Тема 3. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей інструмента при виконанні творів малої форми.

Тема 4. Особливості виконання перекладень творів малої форми для балалайки.

Тема 5. Самостійне вивчення одного оригінального твору малої форми.

Робота над твором кантиленного характеру

Тема 1. Робота над тремоло, як суто специфічним прийомом гри на балалайці.

Тема 2. Розвиток тембрового мислення, підбір та застосування засобів музичної виразності, необхідних для втілення образу.

Тема 3. Засвоєння особливостей аплікатури домриста при виконанні творів кантиленного характеру.

Тема 4. Розвиток внутрішнього слуху, як передумови точного відтворення виконуваної музики.

Тема 5. Виховання навичок самостійного підбору репертуару та самостійної роботи над твором кантиленного характеру.

Робота над твором епохи Бароко

Тема 1. Робота над перекладенням твору з метою стилістично точного відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Засвоєння особливостей мелізматики доби епохи Бароко.

Тема 3. Виховання навички «відчуття темпу» з метою доцільного використання у виконавській практиці при грі творів епохи Бароко.

Тема 4. Робота над аналізом форми твору як неохідною складовою до набуття музично-виконавської майстерності.

Тема 5. Самостійне вивчення одного твору з метою перевірки засвоєнного матеріалу.

Робота над твором епохи Романтизму

Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення романтичного стилю.

Тема 2. Робота над аплікатурою балалаечника з урахуванням динамічного розвитку мелодії.

Тема 3. Виховання навички динамічного розвитку з метою відповідного відтворення кульмінації твору.

Тема 4. Робота над особливостями легато та легато-портато на балалайці.

Тема 5. Самостійний розбір твору епохи Романтизму.

Робота над віртуозним твором

Тема 1. Аналіз форми твору та його технічних складностей.

Тема 2. Робота над виконанням пасажів методом «ланцюжка» з метою досконалим оволодінням технічних складностей.

Тема 3. Робота над аплікатурою віртуозних творів з метою оволодіння технікою музично-ігрових рухів та їх скоординованістю.

Тема 4. Досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.

Тема 5. Самостійне вивчення одного віртуозного твору.

Робота над твором кантиленного характеру сучасних українських композиторів

Тема 1. Робота над видами тремоло та їх застосуванні у даному творі.

Тема 2. Аналіз твору методом виявлення реального, умовно-реального та гіпотетичного задуму композитора з метою втілення власної інтерпретації.

Тема 3. Робота над миттєвою зміною позиції, застосування глісандо застосовувати різними прийомами правої руки, не порушуючи динамічний розвиток твору.

Тема 4. Сприяння самостійному пошуку нового оригінального репертуару методом особистого спілкування з сучасними українськими композиторами.

Тема 5. Застосування набутих навичок гри та формування їх досконалості.

Робота над оригінальним твором крупної форми сучасних українських композиторів

Тема 1. Аналіз форми твору з метою досконалого відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Робота над штриховою технікою та видами аплікатури з метою урахування фізіологічних особливостей пальців рук виконавця.

Тема 3. Робота над артикуляцією балалаєчника у виконуваному творі.

Тема 4. Робота над ансамблевою злагодженістю як умовою необхідності концертного виступу.

Тема 5. Самостійний аналіз інтерпретаторських версій виконуваного твору з метою пошуку власного виконавського стилю.

Робота над оригінальними творами малих форм для балалайки соло сучасних композиторів

Тема 1. Особливості роботи над оригінальними творами малих форм українських композиторів.

Тема 2. Робота над колористичними прийомами гри на балалайці: флажолети, різні гітарні прийоми гри правої руки.

Тема 3. Аналіз стилістичних особливостей оригінальних творів для балалайки соло.

Тема 4. Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових та образних ознак.

Тема 5. Стимулювати формування самостійного музичного мислення та самовираження студента з метою втілення власної інтерпретаторської концепції в творі.

Робота над творами з елементами поліфонії для балалайки соло

Тема 1. Ознайомитись з основними принципами виконання поліфонічних творів на балалайці.

Тема 2. Розкрити значення правої руки балалаєчника у грі поліфонічних творів.

Тема 3. Особливості значення внутрішнього слуху та його розвитку для виконання поліфонічних творів.

Тема 4. Ознайомлення та вивчення поліфонічних творів, написаних для народних інструментів з метою збагачення репертуару.

Тема 5. Аналіз оригінальних поліфонічних творів для балалайки.

Робота над підготовкою до сольного виступу

Тема 1. Систематизувати й узагальнити знання та вміння у галузі балалаєчного виконавства, сформулювати на їх основі професійні виконавські навички, переконання, світогляд.

Тема 2. Робота над мотивацією як основною рушійною силою на шляху до обрання музично-виконавської діяльності як діяльності професійної.

Тема 3. Розкриття індивідуальних рис музичних творів, їх стильових, ознак та оволодіння специфікою музичної форми і комплексом засобів музично-виконавської виразності.

Тема 4. Планування та підготовка до роботи з концертмейстером з метою оптимізації часу.

Тема 5. Розкриття творчої особистості виконавця-балалаєчника, набуття осмисленої виконавської гри.

Вдосконалення набутого комплексу професійних виконавських навичок

Тема 1. Продовження роботи над розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей.

Тема 2. Вміння складати програми різного цільового призначення (академконцерт, тематичний концерт, сольний концерт, відділення, екзамен, концерт-лекція, конкурс, тощо).

Тема 3. Стимулювати інтерес до нових публікацій нотного матеріалу, подій в мистецькому житті (конкурси, концерти, конференції, майстер-класи, прем'єри), які б сприяли зростанню загальнокультурного і професійного рівня.

Тема 4. Відвідування студентом художніх музеїв, виставок, театрів, читання літератури і подальше спілкування на ці теми.

Тема 5. Виявити у студента зріле та завершене музичне мислення, естетичне почуття та високий художній смак.

Робота над підготовкою до виконання програми Державного іспиту з фаху

Тема 1. Виховання навичок самостійного мислення.

Тема 2. Розвиток уваги, самоконтролю, музичної пам'яті та творчої ініціативи.

Тема 3. Робота над технічними складностями з метою їх підпорядкованості художнім вимогам.

Тема 4. Формування емоційної гнучкості та пристосованості до умов концертного виступу.

Тема 5. Мотивування зусиль випускника на розкриття цілісної концепції творів державної програми.

Форми та технології навчання

Індивідуальні заняття, самостійна робота.

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Практичні завдання	35
2.	Самостійна робота	40
3.	Іспит	15
4.	Атестаційний екзамен	10
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «відмінно»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв учбово-програмний матеріал, доносить ідею твору, правильно розуміє стильові особливості автора і твору, що виконується. Тракткування художньо-звукового образу відрізняється виразністю, а виконання - технічною досконалістю, вільним володінням інструментом у стосовно звукової палітри, педалізації, подоланням технічних труднощів.

Оцінка «добре»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв програмний матеріал семестру, систематично займався. Виконання грамотне, технічно якісне, продумане і музичне, але має деякі недоліки.

Оцінка «задовільно»: виставляється, якщо: студент посередньо знає учбово-програмний матеріал, справляється в цілому з його виконанням, хоча припускаються деякі неточності в нотному тексті, педалізації, темпах і немає достатніх навичок у виконанні.

Оцінка «незадовільно»: ставиться студенту, якщо в нього значні прогалини в знаннях основного учбово-програмного матеріалу, низьке знання нотного тексту, відсутність технічних навичок.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається екскурсійна робота.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев І. Методика викладання гри на баяні. - К.: Муз. Україна, 1957
2. Бай Ю. Теоретичні основи вдосконалення внутрішньої структури музично-ігрових рухів баяніста. - К.: Консерваторія, рукопис
3. Блінов Є.Г. Методичні рекомендації до курсу навчання гри на балалайці. – 2007.
4. Блінов Є.Г. Про систему умовних позначок в нотному записі для балалайки. – К.1983.
5. Власов В. Методика роботи баяніста над поліфонічним твором. О.1993
6. Давидов М. Теоретичні основи перекладення інструментальних творів для баяну- К.: Муз. Україна, 1977
7. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (підручник). - К.: Муз. Україна, 1995 ;
8. Давидов М.А. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва. - К., 1998, 223 с.
9. Давидов М.А. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні. - К., 1998., 207 с.
10. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста)., - К., 2006, 307 с.
11. Паньков В. Гами, трізвучки, арпеджіо для вибірнього баяну. — К.: Муз. Україна, 1982
12. Різоль М. Принципи використання п'ятипальцевої аплікатури на баяні. – К.1977
13. Різоль М., Яшкевич І. Школа подвійних нот для баяна. - К.: Муз. Україна, 1989
14. Самітов В. Творче спрямування процесу спільної діяльності викладача та студента как умова становлення особистісних якостей музиканта-виконавця. - К.: Консерваторія, рукопис, 1992
15. Шаров В. Розширення музично-виразних можливостей баяна в його електронній модифікації. - К.: Консерваторія, рукопис, 1992
16. Яшкевич І. Особливості засвоєння поліритміки у процесі навчання баяніста. – К.1980.